

Priporočila za izboljšanje systemskega okolja za spodbujanje učinkovite rabe energije v industriji

V okviru projekta Klima za podnebje, ki ga izvaja Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, sofinancira pa ga Ministrstvo za okolje in prostor, smo se v delu projekta osredotočili tudi na porabo energije v slovenski energetsko intenzivni industriji. Pripravili smo poročilo [Energetsko intenzivna industrija v Sloveniji, Poraba energije, dodana vrednost, delovna mesta](#), ki povzema trende v porabi energije v slovenski industriji v obdobju od leta 2008 dalje ter veljavne politike za ohranjanje konkurenčnosti slovenski industrije, ko gre za dajatve na energente.

Ob dosedanjem izvajanju projekta smo naleteli na področja, kjer vidimo priložnosti za izboljšanje systemskega okolja za spodbujanje učinkovite rabe energije v industriji, zato podajamo naslednje pobude:

1. Nova industrijska politika – razogljičenje slovenske (energetsko intenzivne) industrije

Pobuda naslovljena na: Vlado RS, MGRT, MZI

Vsebina pobude:

- MZI naj v Nacionalni energetski in podnebni načrt zapiše cilj razogljičenja slovenske industrije do leta 2040 in zmanjšanja rabe energije za vsaj 40 % do leta 2050 (v primerjavi s scenarijem brez ukrepanja).
- MGRT naj pripravi akcijski načrt za globoko/obsežno razogljičenje slovenske industrije (s posebnim poudarkom na emisijsko intenzivni industriji), o izvajanju načrta in doseganju ciljev pa naj redno poroča Vladi RS.

Utemeljitev:

Ad A)

Če želimo preprečiti nevarne antropogene spremembe podnebne sistema, morajo v industrializiranih družbah z velikimi izpusti toplogrednih plinov, kot sta EU in Slovenija, vsi sektorji prispevati svoj delež k zmanjšanju izpustov, saj opuščanje ukrepov in ciljev v enem sektorju terja dodatne ukrepe in napore v ostalih sektorjih, kar pomeni tudi dodatne stroške. Modeliranje sektorskih potekov emisij v okviru projekta Reinvent je pokazalo, da bi bilo za doseganje cilja omejitve segrevanja na 1.5 °C v sektorju industrije rabo energije potrebno zmanjšati za 40 % do leta 2050¹ v primerjavi s scenarijem brez ukrepanja. Pravočasna opredelitev jasnih dolgoročnih ciljev bo industriji omogočila bolj gladko prilagoditev tem spremembam, nadaljnje odlašanje pa bi le otežilo in podražilo bodoče prilagoditve.

Ad B)

Razogljičenje slovenske (energetsko intenzivne) industrije mora postati prioriteta slovenske gospodarske politike. Tako prestrukturiranje industrije terja korenite spremembe. Vlada in MGRT morata največjim industrijskim porabnikom energije poslati jasen signal o cilju prehoda na ničelno stopnjo neto emisij toplogrednih plinov ter v sodelovanju s temi podjetji in stroko oblikovati načrt, kako ta cilj doseči. Pozornost bo še posebej potrebno nameniti spodbujanju raziskovalno razvojnih dejavnosti na področjih napredne proizvodne in procesne tehnologije, naprednih materialov in novih poslovnih modelov.

¹ Projekt Reinvent: www.reinvent-project.eu/

2. Razvojno naravnane dajatve na energente za industrijske porabnike

Pobuda naslovljena na: MF, MZI, MGRT, MOP

Vsebina pobude:

- MF naj v primeru največjih industrijskih porabnikov ugodnejšo trošarinsko politiko za nakup energentov veže na izvajanje naložb v učinkovito rabo energije in uvedbo sistema upravljanja z energijo (npr. ISO 50001).
- MZI in MOP naj upravičenost do nižjega prispevka za OVE in oprostitev plačila dajatve na emisije CO₂ vežeta na izvajanje naložb v učinkovito rabo energije in uvedbo sistema upravljanja z energijo v podjetjih (npr. ISO 50001).

Utemeljitev:

Energetsko oz. emisijsko intenzivna podjetja so v Sloveniji oproščena plačila trošarine na energente oz. upravičena do nižje stopnje trošarine². Dodatno so nekatera podjetja upravičena do nižje stopnje prispevka za zagotavljanje podpor proizvodnji električne energije v soproizvodnji z visokim izkoristkom in iz obnovljivih virov energije ter nižje stopnje dajatve za onesnaževanje zraka z emisijo ogljikovega dioksida (CO₂)³. Samo zadnji dve olajšavi vsako leto predstavljata približno 50 milijonov evrov olajšav za največje industrijske porabnike energije oz. proizvajalce izpustov TGP.

Naštete olajšave so v zakonodaji vezane na različne kriterije (panoga, priključna moč, EU ETS), pri čemer noben od teh ni povezan z aktivnim upravljanjem porabe energije ali izvedbo ukrepov za učinkovito rabo energije. Tako te politike ne delujejo stimulatивно v smeri zmanjšanja rabe energije in zaradi ugodnejše cene oziroma nižjih stroškov nakupa energentov spodbujajo nasprotno ravnanje.

Slovenija naj po vzoru ostalih članic EU upravičenost podjetij do olajšav veže na izvedbo naložb za učinkovito rabo energije in vpeljavo sistema energetskega menedžmenta. Glede na obvezno izvedbo energetskih pregledov v velikih podjetjih bi upravičenost do olajšav lahko vezali na izvedbo ukrepov, ki so identificirani v energetskih pregledih in se finančno povrnejo v štirih letih. Za to bi bila potrebna dopolnitev 354. člena Energetskega zakona, poročanje in nadzor pa bi prevzela Agencija za energijo.

Tako oblikovane politike bi predstavljale korak v smeri zelene davčne reforme in bi podjetja spodbujale k aktivnemu upravljanju z energijo ter znižanju njene porabe in zagotavlja tudi dolgoročno konkurenčnost podjetij.

3. Zelena proračunska reforma

Pobuda naslovljena na: MF, Vlado RS

Vsebina pobude:

- MF naj ukine okolju škodljive spodbude ter izvede zeleno proračunsko reformo.

Utemeljitev:

Slovenija vsako leto podeli približno 150 milijonov EUR⁴ subvencij fosilnim gorivom, kar presega višino subvencij, ki jih podelimo za spodbujanje proizvodnje iz obnovljivih virov energije. Višina vseh okolju škodljivih subvencij na letni ravni pa dosega preko 500 milijonov EUR⁵. Z javnimi sredstvi

² 96. oz. 97. člen ZTro-1

³ Uredba o okoljski dajatvi za onesnaževanje zraka z emisijo ogljikovega dioksida

⁴ Vir Podnebno ogledalo (IJS) in Pomembnejši kazalniki na področju oskrbe z električno energijo in zemeljskim plinom za leto (Agencija za energijo RS)

⁵ Zelena proračunska reforma 2013: Odzivanje na krizo s trajnostno vizijo

država neposredno spodbuja deležnike k okolju škodljivemu ravnanju, kar je nesmiselno in predstavlja neučinkovito rabo javnega denarja. Poleg tega mora država potem nameniti dodatna javna sredstva za sanacijo ali omilitve škodljivih vplivov na okolje, ki jih je v prvi fazi spodbudila z javnimi sredstvi, zato gre v tem primeru za dvakratno neučinkovito rabo javnih sredstev. Ukinitvev okolju škodljivih subvencij je tako prvi in nujni korak k izvedbi zelene proračunske reforme, ki je že vrsto let predmet političnih razprav in zavez. V drugi stopnji pa mora Ministrstvo za finance izvesti zeleno proračunsko reformo, ki bo zajela dvig in uvedbo novih dajatev na okolju škodljiva ravnanja ter več sredstev namenila za spodbujanje okolju prijaznih dejavnosti in naložb.

4. Povratni finančni instrumenti in smotrna poraba namenskih sredstev

Pobuda naslovljena na: MGRT, SVRK

Vsebina pobude:

- A) SVRK naj v okviru programiranja za bodočo finančno perspektivo zagotovi primerno višino nepovratnih sredstev za spodbujanje raziskav in razvoja na področjih nizkoogljičnega in krožnega gospodarstva. Za spodbujanje naložb v snovno in energetske učinkovitost v večjih industrijskih podjetjih ter prestrukturiranje industrije naj SVRK oblikuje sklad povratnih sredstev (t.i. *revolving fund*), ki bo v kombinaciji z zasebnimi ponudniki zagotovil potrebna sredstva za izvedbo naložb po principu energetskega pogodbništva.
- B) MGRT naj sredstva EU porablja namensko, opredeli ustrezne kazalnike in meri učinke razpisov. MGRT naj doseganje večje snovne in energetske učinkovitosti ter zmanjšanje pritiskov na okolje v proizvodnih procesih postavi kot nujni pogoj v okviru vseh razpisov oziroma podeljevanja spodbud.

Utemeljitev:

Ad A)

V okviru bodoče finančne perspektive 2021 – 2027 je potrebno zagotoviti več sredstev za namene spodbujanja raziskav in razvoja, saj bodo inovacije in nove rešitve na ravni produktov, proizvodnih procesov in poslovnih modelov ključne za razogljičenje industrije. Obsežno prestrukturiranje industrije je kapitalsko intenzivno in podjetja bodo težko v celoti sama financirala potrebne naložbe. Zato bo potrebno prenesti obstoječe oziroma oblikovati nove finančne produkte, ki bodo ob upoštevanju omejenih razpoložljivih virov omogočili čim višjo izvedbo naložb za prehod v razogljičenje industrije.

Ad B)

Center za energetske učinkovitost Instituta Jožef Stefan je v analizi porabe sredstev EU za spodbude podjetjem za prehod v nizkoogljično družbo ugotovil, da se »sredstva, ki so v programskih dokumentih določena z namenom spodbujanja podjetjem za prehod v nizkoogljično družbo, ne porabljajo skladno s svojim namenom.« Zaradi razvojne vloge teh sredstev in omejenosti razpoložljivih javnih virov za spodbujanje prehoda podjetij v nizkoogljično gospodarstvo je potrebno sredstva namensko porabiti. Poleg neučinkovite rabe javnih sredstev nenamenska raba sredstev EU tudi prelaga prestrukturiranje podjetij v prihodnost, zaradi česar bodo imela podjetja za prilagajanje manj časa.

Analiza je ugotovila tudi težave glede spremljanja učinkov razpisov, saj kazalniki niso ustrezno opredeljeni. Zato mora MGRT zastaviti tudi jasne cilje, ki jih želi doseči z razpisi oz. posameznim razpisom, in natančno opredeliti kazalnike, s katerimi bo lahko učinkovito merilo doseganje učinkov.

5. Mreža za energetska učinkovitost podjetij

Pobuda naslovljena na: MGRT

Vsebina pobude:

- MGRT naj podpre delovanje mreže za energetska učinkovitost podjetij.

Utemeljitev:

Koncept mreže za energetska učinkovitost je bil zasnovan v Švici v poznih 1980-ih, namen takih mrež pa je v sodelovanju in podpori podjetjem iz različnih sektorjev pri upravljanju z energijo in izvajanju naložb za energetska učinkovitost. Mreža za energetska učinkovitost podjetjem omogoča, da na enostaven in hiter način spoznajo učinkovite ukrepe za znižanje rabe energije (zaposleni prihranijo čas v iskanju dobrih rešitev, kar niža transakcijske stroške), hkrati pa jih motivira za identifikacijo in izvedbo naložb v energetska učinkovitost. V okviru mreže lahko energetska menedžerji in ostali zaposleni, ki so zadolženi za področje rabe energije v podjetjih, izmenjujejo izkušnje in ideje ter se učijo na praktičnih primerih. Že ustanovljene mreže v Švici in Nemčiji so se izkazale kot zelo priljubljene in učinkovite, zato bi podobno mrežo morali podpreti tudi v Sloveniji. V primeru Slovenije bi takšno mrežo lahko zagnali na podlagi izobraževanj »Evropski energetska menedžer – EUREM«, ki potekajo pod okriljem Centra za energetska učinkovitost Instituta "Jožef Stefan".

Mreža bi lahko prevzela tudi vlogo strokovnega sogovornika v okviru dialoga med ministrstvi in gospodarstvom o prestrukturiranju industrije.

Dodatne informacije: Andrej Gnezda, 01 439 7100, andrej@umanotera.org, www.umanotera.org.

Ljubljana, september 2019

UMANOTERA
Slovenska fundacija za trajnostni razvoj

Priporočila so bila pripravljena v okviru projekta [Klima za podnebje](#), ki ga izvaja Umanotera, Slovenska fundacija za trajnostni razvoj, sofinancira pa ga Ministrstvo za okolje in prostor. Vsebine, objavljene v zvezi s projektom, ne predstavljajo uradnega stališča Vlade RS.

REPUBLIKA SLOVENIJA
MINISTRSTVO ZA OKOLJE IN PROSTOR